

GLOBAL MOLIYA TIZIMI RIVOJLANISHINING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11403865>

Raimberdiev E. E.

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Sobirova L.Sh.

“Baholash va investitsiyalar” kafedrasida dotsenti

Moliya tizimi dunyoda o'zgarishlar va rivojlanishni davom ettirayotgan sohalardan biridir. Global moliya tizimi hamda uning zarurlarini qondirishning zamonaviy tendentsiyalari, hukumatlar va korporatsiyalar uchun muhim bo'lib, ularga holatni boshqarishda yordam beradi.

Iqtisodiy rivojlanish va globalizatsiya jarayonida global moliya tizimi xususiy ahamiyatga ega bo'lmoqda. Bugungi kunda biz dunyo miqyosida integratsiya va innovatsion texnologiyalar bilan birgalikda yanada ko'p paydo bo'lgan, bu esa xalqaro savdo, investitsiya va kapital almashinuvi imkonini oshirib borayotgan maqsadli ekonomik integratsiyaning natijasidir. Moliya sohasidagi yangi tendentsiyalar shuningdek turlicha faktorlarning ta'siri bilan shakllangan.

Global moliya tizimi dunyoning iste'dodli savdo markazlaridan biri bo'lib, mamlakatlar o'rtasida omonatlar, kreditlar, valyuta kurslari va boshqa operatsiyalar orqali moliyaviy omadni amalga oshiradi. Bu tizimning rivojlanishi esa mamlakatlar o'rtasidagi savdogarlikda qat'iy muvaffaqiyatni ta'minlaydi.

Global moliya tizimi tarixiy jihatdan tahlil qilish esa, davlatlararo savdo va moliya aloqalarining uzluksiz rivojlanishini namoyon qiladi. Bisitillar, mintaqaviy savdoning rivojlanishi va banklararo munosabatlar sog'ligi tizimning yaxshi ishlashi uchun katta ahamiyatga ega bo'ldi. Bugungi kunlarda global moliya tizimi yangi tendentsiyalarga murojaat qilmoqda. O'zaro savdo va kommunikatsiyalarning rivojlanishi Internet tufayli haddan tashqari oshib ketmoqda. Banklararo va ikki tomonlama savdo muomalalari tizimida yangiliklarni keng qo'llash o'z o'lchamini olmoqda.

Tizimning rivojlanishi esa global moliya tizimining yaxshilanayotgan global moliya tizimining asosiy omillarini o'z ichiga oladi, shuningdek, yangi texnologiyalar va asbob-uskunalar orqali muvozanat oshiradi. Mamlakatlarning ikki tomonlama soliq usullari bilan birlashishining yolg'izliklari va o'tishi bilan, global moliya tizimi yagona savdo va moliya tizimi funksiyalarini muvaffaqiyatli shakllantirishga qaratilgan.

Global moliya tizimi tarixiy rivojlanishi va zamonaviy trendyalar ole'nganlikka yetishib, dunyoning har bir mamlakatiga iqtisodiy o'mad berib kelmoqda. Bu esa global iqtisodiyaroq rivojlanish va moliyaning ulkan ahamiyatiga ega bo'lsa ham, aniq qilaylik bilan aytish mumkinki, davlatlararo hamjamiyatlar birgalikda ishlaydigan, dasturiy taminotlar asarialriga ega bo'lgan global moliya tizimi global savdo rivojlanishning kuchayishiga muhim ta'sir ko'rsatmoqda.

Global moliya tizimida yuqori tizimlar va institutlar o'z mahalliy va global moliyaviy operatsiyalarni boshqarish va monitoring qilishda katta ahamiyatga ega. Bu tizimlar moliyaning rivojlanish uchun zarur bo'lgan maslahatlar va ko'maklarni taqdim etish bilan shug'ullanadilar. Birinchi navbatda, mamlakatlar o'rtasidagi moliya munosabatlarining boshqarilishida bu institutlar ahamiyatli rol o'ynayadi.

Dastlabki tizimlar, global pul o'qimlari va tahminlarini amalga oshirish uchun tadbirlar ko'rsatadilar. Bu tadbirlar mamlakatlar o'rtasidagi pul muomalalarini chuqurlashtirish va moliya munosabatlarini tartibga solishga yordam beradi. Buning yanada ko'proq masalachalarining avvalo borayotgan davrda, global moliya tizimida moliya institutlari holda ro'yxatga olinadi. Bu institutlar global moliya tizimida ishtirok etuvchi mamlakatlarga yordam berish, moliyaviy ta'lim bilan shug'ullanish, ijobiy ishlab chiqarish, inson manbalarini boshqarish va moliya nazoratini amalga oshirish bilan shug'ullanadilar. Biroq, global moliya tizimida yuqori tizimlar va institutlar sababli yashirinchi mamlakatlarning moliyaviy qobiliyatlari va rivojlanish imkoniyatlari oshiriladi. Shu sababli moliya tizimini rivojlantirish va barqaror jismoniy ishlab chiqarish uchun bu tizimlar va institutlar mohir kadrlarni tayyorlash va ularga yordam berish bilan shug'ullanadilar.

Moliyaning zamonaviy tendentsiyalari bilan fokuslanayotgan buyurtma, adolatsizlik va jonli olamda hartalikning o'sishiga olib kelarkan global moliya tizimida yuqori tizimlar va institutlar global xavfsizlik jamoalari bilan hamkorlik qilib, moliyaviy operatsiyalardagi risklarni kamaytirishga harakat qiladilar. Bu global moliya tizimida rivojlanishning zamonaviy tendentsiyalari boshqa sabablarga nisbatan katta ahamiyatga ega

Global moliya tizimining rivojlanishi dunyo bo'ylab yangiliklar va innovatsiyalar bilan samarali birikadi. Bu yangiliklar va innovatsiyalar, tijoratni yanada simplifikatsiya qilish, moliya resurslarini samarali ishlatish, mahalliy iqtisodiyalar va hukumatlar o'rtasida moliyaviy hamkorliklarni oshirish, shaffoflashtirish va kengaytirish maqsadida amalga oshirilmokda.

Yangiliklarning biri elektron moliya tizimlari bo'ldi. Bugun hozirgi vaqtda, bir nechta mamlakatlarda, tijorat operatsiyalarining ko'pchiligini boshqarishda elektron valyutalar va boshqa moliya vositalari ishlatilmoqda. Bu tizimlar hisobkitob jarayonlari, tovarlarni talab qilish va sotishni osonlashtiradi va tijoratni o'zida yanada osonlashtiradi.

Boshqa yangiliklardan biri ham, blokchain texnologiyasi orqali amalga oshirilgan. Bu texnologiya ma'lumotlar bazasini boshqarishning ovoz beruvchisi sifatida ishlaydi. Blokchain, moliya tizimida shaffoflikni amalga oshiradi va transaksiyalarni anonimlik va xavfsizlik bilan bajarish imkonini beradi.

Global moliya tizimida yangiliklar va innovatsiyalar ham, moliya resurslarini samarali ishlatishda birgalikda ko'plab yutuqlar keltiradi. Mazkur yangiliklar va innovatsiyalar, tasarruflarni yanada yuqori darajada qo'llash, moliyaviy xisob-kitoblarni avtomatlashtirish, shartnoma bo'yicha shaffoflashish va moliya viloyatlari orasida doimiy tariflashishga yordam beradi.

Yangiliklar va innovatsiyalar aynan shu asosda, global moliya tizimida ham, mahalliy iqtisodiyalar va hukumatlar o'rtasida moliyaviy hamkorliklarni oshirishni oldini olishda ahamiyatli ahamiyatga ega. Bu hamkorliklar global moliya tizimi bilan ulardagi o'zbek tovarlarini yanada kengaytirish, talabalarni olibborish va o'z mahalliy iqtisodiyalarini mustahkamlash imkonini yaratadi.

Global moliya tizimida moliyaviy tashkilotlar va ulardagi o'zgarishlar janubiy koreyalik Samsung va amerikalik ExxonMobil kabi transnatsional korporatsiyalar bilan boshlanadi. Bu kompaniyalar gigant mablag'lar bilan ishlab chiqarishni amalga oshirish, xususan, neft va gaz sohasida faoliyat ko'rsatish uchun bir-biriga muxalif hududlarda ochilgan filiallar tashkil etish bilan bilinadi. Shuningdek, moliyaviy tashkilotlarning xususiy uslubiyatlari va korporativ boshqaruv prinsiplari ham yanada rivojlanmoqda.

Moliyaviy tashkilotlarning o'zgarishlari o'sganda, ularning moliyaviy tizimlarida ko'proq markaziy rivojlanish va avtomatlashtirish jarayonlaridan foydalanish shunchaki o'ninchi yoshdagi startup-kompaniyalariga ta'sir etadi. Bu tarz innovatsiyalar moliyaning transpalasizmasini o'sirib tashlaydi va ilgari sinovdan o'tgan moliyaviy tizimlarda kengayib borayotgan korporativ takliflarni takomillashtirish imkoniyatini beradi. Boshqa tomondan aytganda, global moliya tizimida "fintex" deb ataladigan yangi sohasi kuchli o'sayotganligi aytish kerak. Fintexning asosiy maqsadi - moliyaning elektron xarajat tizimini rivojlantirish va uning huquqiy asoslarini yangilashdir. Bu usul moliyaviy muomala va operatsiyalarni avtomatlashtirish bilan birga, internet texnologiyalaridan ham foydalanadi va butun dunyo miqyosidagi maksimal tezlik va ishonchni ta'minlashga zarur bo'lgan xizmatlarni taklif etadi. Fintex muassasalari, mobil to'lov sistemalari, onlayn-xujjatlar, elektron valyuta, kiber-xavfsizlik to'g'risidagi platformalar va boshqa innovatsion loyihalar orqali foydalanuvchilarga xususiy xizmatlar taqdim etishadi. Bu soha global moliya tizimining yangi tendentsiyalaridan biri deb hisoblanadi va qo'llanuvchilar tomonidan katta qiziqish bilan qo'llanilmoqda.

Global moliya tizimining rivojlanishida moliyaviy xavfsizlik va muomalalar muhim ahamiyatga ega. Bu xavfsizlik va muomalalar, moliyaviy operatsiyalar va tahlil, moliyaning qonuniy va samaradorlik ko'rsatkichlari yaxshilanishida muhim rol o'ynaydi. Birinchi navbatda, moliyaviy xavfsizlik mamlakatlar uchun maqsadga muvofiqdir. Global moliya tizimi faoliyatida muhim bo'lgan moliyaviy tashriflar va investitsiyalar har qanday mamlakat uchun muhim imkoniyatlarni taqdim etadi. Ammo, bu hamda xavfsizlik va muomalalar ustidan ko'p talablar qo'yiladi. Bu

talablar, moliya institutlarining yuridik va huquqiy infratuzilmasini kuchaytirish, xavfsizlik sohalarida yutuqlarini oshirishga, xavfsizlik tizimlarini mustahkamlashga va bu sohadagi katta xavfsizlik ekspertizasini rivojlantirishga qaratilgan. Ayni vaqtda, moliya muomalalari ham muhim ahamiyatga ega. Moliyaviy qonun hujjatlarining qarashlar, belgilar va hisobotlar yaxshilanishida buyuk o'zgarishlar yo'riqdagi moliyaning samaradorligi uchun muhimdir. Global moliya tizimida samaradorlikni ta'minlash uchun mukammal moliyaviy muomalalar, qobiliyatli moliya xodimlari, moliyaviy tahlil va tahlilchilar tizimi katta ahamiyatga ega.

Moliyaviy xavfsizlik va muomalalar, global moliya tizimida yuqori sifatli tashriflar, investitsiyalar va moliya muomalalari yaratishda o'z muhim o'rinini egallaydi. Bu yo'nalishda katta va samaradorlikdagi ishlarni amalga oshirish uchun moliya institutlarining xavfsizlik sohalarida amaliy va teorik ekspertizasini rivojlantirish, yuridik va huquqiy infratuzilmaning kuchayishiga katta e'tibor berish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Kobulov K. ВОПРОСЫ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН //Архив научных исследований. – 2020. – Т. 35.
2. Кабулов Х. А. Вопросы финансовой безопасности в условиях модернизации Республики Узбекистан //Интернаука. – 2020. – №. 3-2. – С. 12-14.
3. Turayevich J. I. Akmal o'g'li, SM (2023) //INVESTITION LOYIHALARNI MOLIALASHTIRISHDA TIKLANISH VA TARAQQIYOT JAMG'ARMASINING O'RNI. PEDAGOGS jurnali. – Т. 35. – №. 4. – С. 147-157.
4. Jia, X., Cui, Y., Patro, R., Venkatachalam, S., Kanday, R. & Turayevich, J. (2023). Application of fractional-order nonlinear equations in coordinated control of multi-agent systems. *Nonlinear Engineering*, 12(1), 20220335. <https://doi.org/10.1515/nleng-2022-0335>
5. Nazarbaevich A. A., To'raevich J. I., Qilichbayevich S. M. Gulomov Ibrokhim Rustam ugli.(2024). Development Of China's Sovereign Wealth Funds. *Wire Insights: Journal of Innovation Insights*, 2 (1), 1–8.
6. Sovereign wealth funds of the Republic of Uzbekistan in the post-pandemic period. (2023). *Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments*, 1(2), 355-372.
7. Mirza Qilichbayevich Sabirov, Ibrokhim Rustam ugli Gulomov, Inomjon To'raevich Jumaniyazov, & Aybek Nazarbaevich Abdullaev. (2023). Relevance and Application of Compulsory Health Insurance in Republic of Uzbekistan. *Journal of Intellectual Property and Human Rights*, 2(11), 71–76.